

The Project Gutenberg eBook of Et forførdeligt Hus-Kors, by Johan Brunsmant and Louis Pio

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Et forførdeligt Hus-Kors

Author: Johan Brunsmant

Editor: Louis Pio

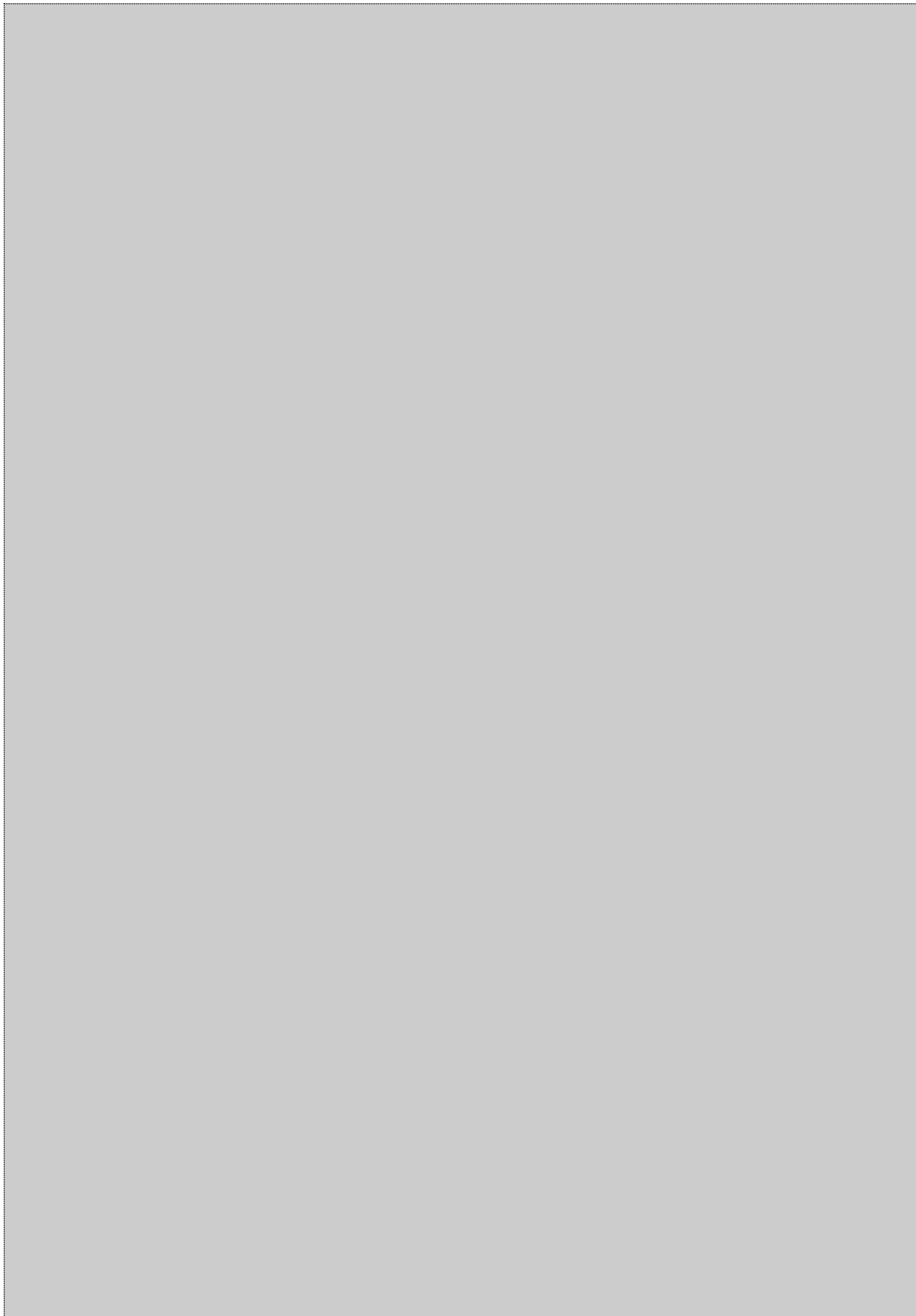
Release date: July 23, 2012 [EBook #40310]

Language: Danish

Credits: Produced by an anonymous volunteer from scanned images of public domain material made available by Google Books.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ET FORFØRDELIGT HUS-KORS ***

ET FORFÆRDELIGT HUS-KORS

Afskriverens bemærkninger

Åbenlyse trykfejl er rettet i denne e-bog, men den oprindelige stavning og tegnsætning er i øvrigt bevaret. Originalen er trykt med frakturskrift; i nedenstående tekst er antikvaskrift gengivet med *kursiv*. En [ordliste med rettelser](#) er placeret sidst i bogen.

Indholdsfortegnelse

[Forord af Udgiveren.](#)

[Samtykke til Trykken.](#)

[Indgangen til Historien om det Hus-Kors i Kiøge.](#)

[Huskors.](#)

[Første Kapitel.](#)

[Andet Kapitel.](#)

[Tredie Kapitel.](#)

[Fierde Kapitel.](#)

[Femte Kapitel.](#)

[Sjette Kapitel.](#)

[Syvende Kapitel.](#)

[Ottende Kapitel.](#)

[Videre Forklaring om samme Sag, til mere Forsikkring derom.](#)

[Fodnoter](#)

Et forfærdeligt

Hus-Kors,

Eller

En Sandfærdig

Beretning

Om

En gruelig Fristelse, som tvende fromme
Ægte-Folk i Kiøge for nogen rum Tid
siden har været plagede med.

Ved

Dr. Johan Brunsmann.

Efter Udgaven af 1684 ved
L. Pio.

København 1870.

Immanuel Rée's Forlag.

Louis Kleins Bogtrykkeri.

Forord af Udgiveren.

Den Skræk for Hekse, der fra det 14de til det 17de Aarhundrede greb Evropa og foranledigede saavel Pave Innocens den ottendes Banbulle^[1], som den berygtede Bog "Heksehammeren", — en vidtløftig Vejleder til at udfinde og behandle Hekse, — maatte naturligvis snart udbrede sig til vort Fædreland, og vi finder ogsaa Hekseforfølgelsen i fuld Gang heroppe navnlig efter Aar 1500. En af de mest bekendte Processer af denne Art er den, der 1608 blev anlagt mod nogle Troldkvinder i Køge, som beskyldtes for at have "forgjort" en derboende Købmands hele Hus. Den har navnlig Interesse derved, at en af Hovedpersonerne, bemeldte Købmands Hustru, efterlod sig en skriftlig Beretning om hele Trolddommens eller som det kaldtes "Huskorsets" gradvise Udvikling, hvorved vi bliver istand til ret at vurdere den Forening af Overtro og Uvidenhed, der maatte eksistere i alle Samfundsklasser for at de blodige Resultater kunde fremkomme, som Nutiden ser tilbage paa med berettiget Afsky og Gru. Denne Beretning, som i over 50 Aar cirkulerede i Afskrifter i Køge, og hvoraf der bevares et Eksemplar i den Thottske Manuskriptsamling^[2], benyttede Rektoren ved Herlufsholm Skole, den lærde Magister Joh. Brunsmann til sin i Aaret 1674 udgivne Bog: "Et forfærdeligt Huus-Kaars, eller en sandfærdig Beretning om en gruelig Fristelse, som tvende fromme Egte-Folk i Kiøge for nogen rum Tid siden har været plagede med. Kbh. 1674 hos Chr. Wering," — som vi paa de næste Blade skal forelægge Læseren *in extenso*. Skriftet ledsages af en *Anbefaling* af Sjællands Biskop, Jens Bircherod, og læstes med Begærlighed saavel i som udenfor Landet, hvorfor det ogsaa oversattes baade paa Latin og Tysk. De bekendte Udgaver er, foruden den ovenfor nævnte fra 1674, følgende:

Danske Udgaver:

Joh. Brunsmann. Et forfærdeligt Huus-Kaars. Kbh. 1684, hos Chr. Wering.
Samme Bog. Kbh. 1691, hos Samme.
Samme Bog. Kbh. 1700, hos Just Høg.
Samme Bog. Kbh. 1710, hos Willads Jersin.
Samme Bog. Kbh. 1757, i Kgl. priv. Bogtrykkeri.
Samme Bog. Kbh. 1820, hos Schovelin.

Latinske Oversættelser:

[*Joh. Brunsmanni. Energumeni Coagiensis. Amstelodami (1685?).* Hos van den Dalen. Denne Udgave findes kun omtalt i Bekkers Wereld *lib. IV Cap. XXVIII.*].
Samme Bog. *Lugd. Bat.* 1693 hos H. a Damme.
Samme Bog. *Lipsiæ.* 1695, hos Melch. Lieben.
Samme Bog. 2den Udg. *Lips.* 1695 hos Samme.

Tyske Oversættelser:

Das geängstigte Köge. Durch M. I. I. F. — Leipzig. 1695.
Samme Bog. Leipzig. 1696, hos Samme.
Samme Bog. Leipzig. 1697, hos Samme.

Til Forsvar mod nogle Angreb, der var rettede mod hans Bog, udgav Brunsmann endvidere:

En liden kort og enfoldig Erklæring om noget Kiøge-Huus-Kaars Historie angaaendis. Kbh. 1700; hos Bockenhoffers Efterleverske.

Udførligere Omtale har Bogen fundet hos Bekker paa det ovenfor citerede Sted; hos Nyrup, almind. Morskabsl. p. 205; i Werlauffs Antegn. til Holbergs Komedier p. 445 (den nye Udg.), og endelig i Cabiros udvalgte Feuilletoner. Kbh. 1870.

I den nærværende Udgave har jeg udeladt de, Sagen uvedkommende udenlandske Besættelseshistorier; ligeledes har jeg forandret Retskrivningen til en nyere uden dog dermed at røre ved selve Sætningsbygningen. Da Bogen egenlig kun har Værd og Betydning ved sit Indhold og da den gamle Retskrivning vilde forvilde de fleste Læsere, saa antager jeg ikke, at der kan indvendes noget imod det skete.

Samtykke til Trykken.

Denne Historie, som hæderlig og høilærd Mand, Magister Johan Brunsmann, *illustris scholæ Herlovianæ rector*, haver sammensanket og opsat om et forfærdeligt Hus-Kors, af Dievelen tvende Egtefolk i Kiøge paaført, efter sandfærdige Beretninger og Akter, som med Tingrettens Protokoller og Bøger sammesteds klarligen bevises, haver jeg igiennem læst, og intet derudi befundet, som kan være imod Guds Ord, men heller det som læres udi de hellige Skrifter om Dievelen og hans onde Gierninger ved saadanne og andre Exempler klarligen at stadfæstes, hvilket de vantro kan tiene til bedre Eftertanke, naar de saadanne Historiers visse Omstændigheder ret igiennemsee og deraf eragte, sig endog ved synlig Forfarenhed at kunne ledes til den Sandhed, som de hellige Historier derom medføre. Aar 1674.

Janus Birckerodius.
S. S. Th. P. P.

Indgangen til Historien om det Hus-Kors i Kiøge.

Den onde Aand Satan, der gaaer omkring som en brølende Løve og søger, hvem han kan opsluge, plager os arme Mennesker i mangfoldige Maader. I somme sætter han an paa Siælen, den enten ved Angst og Banghed piner eller ved Vantro og Ugudelighed ganske støder og dræber og ved alt aandeligt Liv aldeles skiller. Saa som han gjør ved alle ugudelige, hvilke han holder fangne efter hans egen Villie. Og dette praktiserer det menneskelige Kiøns afsagte Fiende ved de fleste. Derfor kaldes han i Aabenbaringens tolvte Kapitel den gamle Drage og Satanas, som forfører den ganske Verden. Nogle plager han og legemlig, saa som den fromme og taalmodige Hiob, der han fik Lov af Gud ikke alleneste over hans Børn, Gods og Hiem, men endogsaa over hans eget Legeme. Saadan Dievelens Tyranni er og andre Tider fornummet. Iblandt andre Exempler er dette efterfølgende passeret udi en Mands Hus i Kiøge ved Navn Hans Bartskiær, hvor denne onde Giæst efter Guds Tilladelse paa syv Aars Tid forfærdeligen har raset og de fattige Folk pint og plaget. Hvilket Kvinden i Huset, Anna, skriftligen har berettet.

Og ville vi nu strax hendes egne Ord om dette altsammen høre, som ere i et eget lille Skrift, kaldet nu almindeligen Hus-Kors, af hende forfattede. I hvilke Ord, eftersom de ere af en Kvindespersion skrevne, man faar dermed lade sig nøie, at Sagen er sandfærdig beskrevet, og ikke see enten efter sirlig Orden eller høie Ord og Tale; i Synderlighed efterdi og Sandheds bedste Klædning er Enfoldighed. Man kan ikkeheller vente, at der i altsammen det indeholdes, som passeret er, fornemmeligen efterdi det varede i syv samfulde Aar og ikke derfor muligt var, af hende alt befattes kunde; desligeste er og denne Beretning ikke strax antegnet, men først nogle Aar efter at alting var passeret.

Der findes og Beretninger om samme Sag som af andre skrevne ere; men de ere forfattede efter de Ord, som af Kvinden hørte ere eller uddragne af denne og derfor ikke nær af den Værd, som hendes egen Tale:

Af Kilden selv man tryggest Vand kan hente,
Thi det, som renest er, er der at vente.

item:

Det flyvend' Rygte gaar, fra Mand til Mand det vanker;
Hos dig det noget faar, hos Nabo noget sanker. —

Men førend vi komme saa vidt, ville vi høre Borgemester og Raads i Kiøge deres Attest og Vidnesbyrd om samme Kvindens Skrift, som lyder Ord fra Ord som følger:

Christen Caspersøn og Rasmus Skiøler, Borgemester udi Kiøge, og Jacob Pomeyer, Raadmand ibidem, kiendes og gjøre vitterligt:

At eftersom Mag. Johan Brunsmann, *rector scholæ* paa Herlufsholm har ladet for os andrage, at han haver isinde til Trykken at forfremme en Historie om et svart Huskors, som for nogen rum Tid siden er passeret her i Kiøge i en Mands Hus ved Navn Hans Bartskiær eller Hans Kræmmer, som nu for mange Aar siden er død, og var paa de Tider Børgør og Indvaaner her i Byen: og det Fornemste af Historien befattes i et Skrift kaldet Huskors, og af bemeldte Hans Kræmmers Kvinde Anna, som og for mange Aar siden død er, i Pennen er forfattet: og haver af os været begiærende, vi ville vor Guds Sanding derom sige, hvad vi derom vide, nemlig om det skal være Sanden, som i samme Skrift derom berettes, saa at man ikke har at befrygte sig for nogen Bedrag derudi: saa kan vi intet andet dertil svare, end at vi intet andet vide, end det jo er Sanden, har og af vore Forfædre hørt saa at være passeret, desligeste befinde i Tingbøgerne paa de Tider antegnet meget om samme Handel til Tinge vidnet, som vilde falde langt at opregne; hvilke Tingbøger Mag. Johan Brunsmann have været overleverede, deraf at kolligere, hvis passeret er. Derfor ikke andet vide og fornemme end det jo saa er i al Sandhed.

Actum Kiøge den 14 Januarii Anno 1674.
Christen Caspersen. Rasmus Skiøler.
Jacob Pomeyer.

Følger Kvindens Skrift, kaldet Huskors.

Første Kapitel.

Det første vi fornåm Forfærdelse i vort Hus, var en Nat, som min salige Husbonde Hans Bartskiær og jeg laa i vor Seng; da kom der under vores Hoved som en Høne, der klukker sine Kyllinger tilsammen. Hvoraf vi bleve ganske forfærdede og rædde, og vidste ikke hvad vi skulde tænke, og beklagede os for Godtfolk. Somme sagde, det skulde være en Hugorm. Saa toge vi lange Stænger og kastede Halmen op i Sengen. Men vi fornåm intet. Noget derefter om en Aftens Tid imellem ni og ti, der jeg vilde trine udaf Døren i Gaarden, kom der en forfærdelig Skrubbudse gaaende fra vor Port paa to høie, smalle Been som en Høne, og var ganske forskrækkelig til at see paa. Jeg løb hastig ind og raabte vore Folk ud, at de skulde see det underlige Syn, men der de kom ud, forsvandt det.

Om Natten derefter kom et stort Skrig paa det mindste Barn. Saa kaldte vi den ene Pige op at tænde et Lys. Hun blev længe ude. Der hun kom ind, saae hun ganske forfærdelig ud og var slet forventt. Vi spurgte, hvorledes det var fat med hende. Hun svarede, at der var ondt hos hende. Og blev derpaa saa meget syg, at vi paa et halvt Aars Tid maatte holde en Pige til hende, som maatte bære hende ud og ind. Dog blev hun ved Guds Hielp omsider tilpas igjen.

Der dette var skeet, begav det sig, at vor liden Datter, som var ved otte Aar gammel, der hun om en Aften gik og legte paa Gulvet, kom hun grædende til hendes Fader og mig og sagde, at hun ikke turde blive i Stuen for den store Mand, der kommer til hende om Aftenen. Thi, sagde hun, naar det begynder at mørkes, saa kommer der en stor Karl til mig og haver herlige Klæder paa og en Kappe med et Fløyels Opslag og haver to store Knebelbarte og to store slemme Øine; jeg er saa ræd for ham! — Vi toge det ikke for andet end for Skrømt. Men om Aftenen derefter, der hun skulde gaa iseng, græd hun bitterligen og sagde, at hun turde ikke ligge i Kammeret; thi, sagde hun, imorgen naar min Fader gaar fra mig, saa kommer den store Karl til mig og tager mig bort. Saa snibbede vi ad hende og lagde hende i Sengen. Om Morgenen derefter, som hendes Fader stod op fra hende, begyndte hun hierteligen at græde og skringe. Der vi kom ind til hende, var hun ganske forventt. Gud veed da, hvad Sorrig vi fik, at vi saae saadan Ynk paa vort kiære Barn og ikke vilde tro hende, den Tid hun beklagede sig for os. Hvad vi gav hende i tre Nætter og Dage, det gik altsammen ud af hendes Mundviger igjen. Men vi med alt Folket i Huset raabte til den alsommægtigste Gud om Hielp og Raad, hvilken ogsaa som en naadig Fader, der ikke forlader sine Børn, kom os til Hielp, saa at Barnet blev saa smukt igjen, at der kiendtes intet ondt paa hende.

Andet Kapitel.

Noget derefter reiste salig Hans Bartskiær til Tyskland. Fiorten Dage derefter kom en stor Rædsel i Huset, og hvor vi kom, da var det fælt. Nu havde vi en liden Dreng hos os, som var ved tolv Aar gammel, og var samme Dreng salig Hanses Morbrors Søn. Som han om Aftenen skulde gaa tilsengs, begyndte han at klage sig og græde. Og sagde, at han ikke turde ligge paa Loftet, thi der var saa meget ondt hos ham. Saa lagde jeg ham i vort eget Kammer. Der han nu havde lagt sig, begyndte han lidet derefter ynkeligen at skringe og give sig. Vi løbe hasteligen til ham; da rystede alle fire Sengestolpene med ham, og hans Øine stode, ligesom de kunde været opspilede, og ingen kunde lukke dem sammen. Og hans Mund var saa haardt sammenknyttet, at ingen kunde vriste den op. Som vi nu længe havde staaet over ham, kom han til sit Maal igjen og kaldte. Vi spurgte ham ad, hvor det var fat med ham. Han svarede: Det maa Gud vide; jeg veed det ikke. Der vi nu havde vaaget over ham indtil Klokkeren var to om Natten, faldt han i Søvn og sov til om Morgenen Klokkeren var ti. Der han stod op, saae han saa fælt ud, at man maatte ræddes for ham.

Om Aftenen, som vi fik Nadvere, stod han tilbords og skulde faa sig Mad. Da sagde jeg til ham: Jacob, faa dig Mad og gak i din Seng og læg dig og befal dig Gud i Vold. Vil du saa begynde, som du gjorde i Nat, da forfærder du os allesammen, saa vi maa løbe ud af Huset. — Som jeg det sagde, sloges Stuedøren og Stegersdøren paa Væg. Og blev han hasteligen henrykt fra Bordet hen udi Gaarden og blev opdragen halvanden Alen fra Jorden. Og hængte saa i Været med oprakte Arme, aabne Øine og sammenknyttet Mund. Hans Hage sprang op og ned, ligesom han skulde have mistet den. Vi toge paa begge hans Been og Axler og droge af største Magt og vilde have ham til Jorden. Men vi kunde dog ikke rokke ham nogensteds. Saa faldt vi da alle paa Knæ i Gaarden og raabte til den evige Gud, at han vilde tænke paa Naade og Barmhiertighed. Som vi nu havde gjort vor Bøn til Gud, blev han løs og kom paa Jorden at staa, men hans Mund var endnu sammenknyttet, og kunde han slet intet tale. Saa toge vi en Sølvskee med et slet Skaft og vristede Munden op; saa sukkede han og hans Tunge løsnedes og kom til sit Maal igjen. Vi spurgte ham ad, hvor det var med ham. Da svarede han og sagde: Jeg haaber til Gud, det bliver nu godt. Thi den Tid i faldt paa Knæ i Gaarden, da veg han bort og foer af Brønden paa Vedhammeren.

Jeg spurgte ham, hvad det var, der veg bort. Han svarede, at det var Satan. Da bleve vi ganske forfærdede, at saadan en Giæst var kommen til os. Jeg spurgte ham videre ad, om han ikke havde besvoret sig med ham. Da svarede han mig, græd hiertelig og sagde: Kiære Moder, i haver stor Synd, at i tænker mig dertil; mine kiære Forældre have ikke dertil optugtet mig. Som han det sagde, kom der et stort Bulder i Gaarden, ligesom det havde været en Røst, hvilken dog ingen kunde forstaa. Men Drengen sagde, han talte med ham. I det samme kom der en gloende Ild og skiød sig fra den ene Side af Gaarden til den anden. Da sagde Drengen, at den onde Fjende skiød Ild af sin Hals. Saa fik vi ham ind i Stuen og læste for ham indtil Klokkeren var to om Morgenen. Da kom han i Rolighed indtil Klokkeren var elleve om Dagen.

Derefter kom han atter til ham; og blev det saa Dag fra Dag jo længere jo større Forfærdelse udi det ganske Huus. Her giver jeg enhver ærlig Mand og Kvinde at betænke mine Vilkaar, hvordan de haver været. Jeg med mine smaa Børn maatte stedse leve i stor Frygt og Rædsel; min salig Mand var ikke hiemme, men forreist til Tyskland, og jeg turde ingen lade vide min store Nød, førend han selv kom hiem igjen.

Ellers sagde Satan til Drengen, at han havde gaaet efter hans Husbonde i fiorten Aar og ikke maattet for den store Mand (Gud i Himmelen) gjøre ham noget ondt, fordi han ligger ham i Ørene Dag og Nat. Men nu haver jeg Lov af den store Mand, at plage dig for ham. Saa græd han og vænede sig meget og bad Gud bedre sig, at han nogen Tid skulde have kommet til Danmark i sine Dage.

Derefter fristede Satan Drengen jo haardere og haardere. Undertiden korsfæstede han ham, at ingen kunde bøie ham: nedbøiede hans Hoved til den ene Side og lagde hans Fødder tilsammen, ligesom vor Herre Christus staaer naglet

Tredie Kapitel.

Der salig Hans kom hiem, mødte ham denne sørgelige Tidende. Saa lod han gjøre Bøn paa Prædikestolen i vor egen Kirke, saavel som i alle omliggende Kirker paa Landsbyerne. I vort eget Hus holdt vi tre Søndage Bededage, at ingen maatte æde eller drikke, enten Mennesker eller Kvæg.

Der dette skete den første Søndag, og Drengen sad paa en Stol, kom Satan og hakkede paa Vinduet ligesom med et Næb: hvorfor han skreg og gav sig ynkelig og sagde, han vilde have ham udaf Vinduet. Og blev han seet af somme som en Ravn, af somme som en Gaas, og førte et stort Mørke for Huset.

Som han nu var fristet en lang Tid og ikke havde sovet en Maaned, kom han omsider i Søvn. Og der han vaagnede, var han saa smuk, som han havde intet skadt, og samme ganske Nat var det smukt i Huset, hvor man kom.

Om Morgenen sagde han til os: Jeg takker Gud, som haver denne Nat ved sine hellige Engle mig bevaret og forkyndt mig, at jeg faar bedre, Gud være lovet! Jeg vil gjerne med Taalmodighed lide, hvad Gud mig vil paalægge. Jeg veed, det faar en god Ende, og at jeg faar min Helbred igien. Thi han maa ikke skade nogen Lem paa mig. Da sagde vi til ham: Det bliver nu godt med dig med Guds Hielp, det skal du visseligen tro. Nei, sagde han, jeg haver nu Frist for ham idag indtil i Aften Klokken er elleve; saa kommer han igien og plager mig en Tid lang. Men det bliver ikke dermed giort: her bliver alt mere af. Den gode Gud kan hielpe naadeligen! det vil alt gaa haardere til. Gud hielpe Moder, den fattige Kvinde, med hendes smaa Børn.

Om Aftenen, som han havde sagt, kom den onde Giæst igien med stor Forfærdelse og blev saa hos ham indtil Paaske. Og kunde vi ikke noget Sted i Huset være fri for Spøgeri. For somme var han at see som en Præst, saasom det enten kunde have været Hr. Hans Kiuse i Karlslund eller Hr. Matz i Herfølge. For somme som en Kiøbmand, for somme som en Hund, for somme som et Svin. Somme blæste han op i Ansigtet og paa Hænderne, at de hovnede og bleve saa store, at man neppelig dem kiende kunde. De smaa Børn skrege og græde og gave sig jammerlig, naar han lod sig see for dem. Vi havde et lidet Drengbarn paa andet Aar. Det rev ud Haar af sit Hoved og sin Skiorte af sit Liv, og ingen kunde faa Raad dermed. Og pegede der som Satan stod og raabte: Der! der! see! see! at det var stor Ynk at see derpaa.

Men den Dreng, som før er talt om, der fristet blev, naar han fornåm, at den onde Aand skulde komme, bad han, de skulde tage Børnene bort af Huset og sagde: Ret nu kommer han til mig.

Engang kom Jakob Meiers Pige ind og havde deres lille Barn med sig, da bad strax Drengen hende, hun skulde gaa hiem med samme Barn eller hun foer vist ilde. Men hun vilde ikke. Og blev hun saa opblæst, at hendes Ansigt og Hænder bleve saa store, at man neppeligen hende kiende kunde, og saae stor Ynk paa hende; dog fik hun bedre paa tredie Dag derefter.

Engang havde vi laant en fattig Kvinde Hus; som vi nu vare gaaede tilsengs, begyndte hun at raabe og skringe og sagde: Hvor er jeg kommen her ind? her er en underlig Kompan hos mig, han er ligesom Simeon Fryndt^[3], og er en stor Forfærdelse hos ham. — Saadant og andet raabte hun gruelig og rev sit Haar af sit Hoved. Samme Tid havde vi en liden hvid Hund, der laa i Stuen; han blev optaget om Hovedet og slaget op og ned paa Gulvet. Men man kunde ingen see, der ham havde fat. Der den nu omsider krøb under Bænken at skiule sig, blev den uddragen igien efter Hovedet og Nederparten slæbte paa Gulvet. Om Morgenen blev Hunden forbistret, saa at han vilde skamfere alle, der ind kom, hvorfor vi maatte lade slaa ham ihjel.

En Løverdag, som vi sade og beklagede os, vidste ikke, hvor vi skulde bære os ad udi dette vort Huskors, da kom Thomes Hiulmand ind at besøge os. Han blev saa anfægtet, at han sagde: Dersom jeg ikke tilforn vidste, at Satan var til, da fik jeg det nu at vide.

Som vi nu atter beklagede os, begyndte Drengen at række sig op i Sengen, som han laa, og fægtede imod Satan med Guds Ord og sagde: Vig nu bort du arrige Fiende Satan, som haver saa længe pint mit Legeme. Nu skal du pines igien i den Sted, som dig er bered i den evige Pine, som aldrig faar Ende. Tvi vorde dig Satan til evig Tid; du som en Tyv har stiaalet dig her ind at plage mit Legeme. — Saa læste han mange smukke Stykker af den hellige Skrift og af Davids Psalmer og satte sig paa sine Knæ i Sengen og læste Budordene, Troens Artikler, Fader Vor, Daabens og Alterens Sakramentes Ord; og ingen han passede paa. Saa lode vi hente Folk ind, som skulde høre derpaa. Der han nu skulde skilles fra den onde Fiende, da lagde han sine Hænder sammen, rakte dem op iveiret og sagde: Ære være Gud, som haver forløst mig fra Satan. — Saa vendte han sig om til den ene Side, kyssede sin Haand og gav den fra sig og sagde: Vær nu velkommen, du sande Guds Engel, som staar hos Guds høire Haand. Vig ikke bort fra mig, bliv hos mig enten jeg far tillands eller vands; med mange andre Ord, som paa den Tid blev talet. Kyssede saa atter paa Haanden, rakte hende fra sig og lagde sig ned i Sengen under Klæderne, at vi intet saae af ham uden Kronen af Hovedet. Og da hørte vi ligesom et lidet Barn med klein Røst havde sunget: Ære være Gud i det høie, Fred paa Jorden og i Menneskene en Velbehagelighed.

Saa kastede han Klæderne af sig og stod op af Sengen, som han intet havde skadet. Tilforn kunde han intet, uden vi skulde hielpe ham og var saa kroget, at hans Ansigt bøiedes ned til Jorden, og man ikke kunde rette ham op. Men efter den Tid blev han karsk og sund igien. Da bleve vi meget glade og tænkte, at alting var nu bleven godt. Hvorfor vi lod ogsaa takke i Kirken.

Fierde Kapitel.

Men nu kom den allermægtigste Gud, hvis Raad og Villie er urandsagelig, og tilstædte endnu større Hiertesorg at komme os paa. Thi efter at det var blevet godt med Drengen, blev min kiære Husbonde anfægtet Nat og Dag, saa ingen kan det tro eller tænke, uden jeg, som var ham næst; og dette varede hver Dag fra elleve til to Eftermiddag, desligeste om Natten fra elleve til to.

Det første vi paany fornåm noget i Huset, var en Søndag under Høimesse, og var jeg selv hiemme hos et af vore Børn, som var sygt. Som vi nu alle vare i Stuen, kom os saadan en Rædsel paa, og der blev saa grumt i Huset, at vi allesammen faldt ned, somme paa Bænke, somme paa Gulvet, som døde Mennesker. Men Gud kom os til Hielp, at vi kom til os igien. Vi faldt paa Knæ og gjorde vor Bøn til den gode Gud; saa blev det godt, og det onde forsvandt. Om anden Dagen derefter skulde vor Pige Anna gaa paa Loftet. Der hun kom ned igien, var hun ganske forfærdet og sagde, der var en underlig Kompan paa Loftet skabt som en Abe.

Anden Dagen derefter gik vores yngste Datter ved Navn Lisabeth paa Loftet og skulde hente sig Pennefiedre, som hun skulde have med sig i Skole. Der hun nu kom derop, gav hun et stort Skrig af sig. Vi løbe hastelig op til hende. Da

klagede hun sig, græd og sagde: Den slemme Kompan er nu kommen igien, han havde fat i min Trøie og sagde, at han skulde have mig; han var saa slem og havde to Øine som to Brikker, og hans Fødder vare som Hønsekløer. Den Tid vi kom ned med hende, gik jeg ind til hendes Fader og gav ham det tilkiende. Hvoraf han blev meget bedrøvet. Og derforuden havde han gaaet udi tre Uger meget selsom og underlig, og ingen vilde han lade vide, hvad ham skadte. Dog blev det Dag fra Dag værre med ham; ja, det blev saa fælt i det ganske Hus, som tilforn ikke havde været.

Saa bad jeg ham, han dog for Guds Skyld vilde sige mig, hvad ham skadte, og hvor det var med ham. I det samme segnede han ned paa Bænken, som han sad, og besvimeede. Der han nu kom til sig igien, sagde han: Gud, som er en naadig Fader og altid hjælper sine Børn, som af Hiertet raabe til ham, han tænke paa Naade og Barmhiertighed og hjælpe os med vore smaa Børn! Jeg fristes saa hart af den arrige Fiende Satan, som lægger sig omborde med mig Dag og Nat, at mig synes Himmelens og Jordens Tynge ligger paa mig. Du haver ikke længe Mand i mig, og dine Børn blive snart faderløse. Den gode Gud, som haver lovet at være Enkers og faderløses Forsvar, han hielpe eder. — Saa blev han Dag fra Dag jo mere og mere anfægtet, og bekiendte han, at den onde Fiende laa hver Dag fra Klokken elleve til to paa hans Ryg som en stor Kornesæk. Og var han og ellers knyttet undertiden i hans Side som et Hønseæg. Han sagde til mig: Du veed ikke andet, end du haver Gud og din kiære Husbonde hos dig, da haver du Satan hos dig. Gud forløse mig og det ganske Hus.

Derpaa var jeg begiærende, at der maatte gøres Bøn i Kirken af Prædikestolen baade i vor By, saavel som i Landsbyerne deromkring. Jeg agede selv hen til Hr. Jakob i Norderup og bad, han vilde gjøre Bøn for os og skrive hen til andre Præster, de vilde gjøre det samme. Der jeg nu skulde tilbage igien og kom i Skoven, da blev Vognen saa tung, at Hestene neppe kunde drage afsted, og var dog intet til Læs uden Vognmanden og jeg. Den Tid vi agede fra Hr. Jakob var Klokken to Eftermiddag, der vi kom i Vesterstrædet, slog Klokken et om Natten. I det samme begyndte Træerne i Haven at knage, og kom os saadan Rædsel paa, saa vi troede ikke at komme derfra med Livet. Thi der blev opreist for os et stort, grueligt Tingest høit op i Veiret som et stort Taarn, som flyttede sig og havde en skrækkelig Røst. Dog kunde vi ingen Ord forstaa. Da raabte vi til Gud og sang: Vor Gud han er saa fast en Borg, etc. Dermed kom vi Gud skee Lov derfra.

Som jeg nu kom hjem, gik jeg i Seng og lagde min høire Arm over mit Hoved. Og idet jeg faldt isøvn, kom en forfærdelig Rotte og fik min ene Finger i sin Mund. Jeg raabte og skreg og drog af min største Magt vel et halvt Kvarter. Min salig Husbonde bad mig være tilfreds og sagde: Han maa dog intet ondt gjøre dig. — Mig syntes ligesom min Finger skulde været af Leddet. Men der jeg kom tilrette igien, da var den hverken brun eller blaa, ei heller hoven, og ingen kunde see, at den skadte noget. Dog kunde jeg ikke røre den i en Maaned derefter.

Anden Nat derefter, som vi laa i Sengen, kom os saadan en Hede paa, som vi skulde brænde op i Sengen, og som det havde været en stor Torden-Hede; saa havde vi ingen Ro den ganske Nat. Om Morgenen vi stod op, bleve vi saa, at under os paa Lagenet og Sengedyne fra Hovedet ned til Fødderne var ligesom det var overstrøet med store Rotteskarn og alt to og to tilsammen, ligesom de havde hængt i en Traad, og saa mangfoldig, at man neppe kunde see det underste Lagen derfor. Hvilket og Naboerne saae med stor Forundring. Anden Dagen derefter blev min salig Mand saa hart anfægtet, at han ingen Ro faa kunde. Ingeborg Meiers besøgte os paa samme Tid, og som hun kom ind i Stuen, hørte hun en stor Latter og saae ingen. Der hun turde ikke længer være inde og var bortgangen, blev min salig Mand atter saa hart anfægtet, at han daanede paa Bænken, som han sad. Der han nu kom noget tilrette igien, fik jeg ham i Seng. Saa tog jeg Børnene og Folkene til mig og satte os uden for Døren i Bislaget, paa det han kunde faa nogen Rolighed og komme isøvn.

Som vi havde siddet nu ved en Time, bad jeg min ene Pige Johanne gaa ind saa sagselig og høre om han sov. Hun kom igien og sagde, at han sov; thi hun kunde ikke høre ham. Derpaa sad vi endda noget, indtil Klokken var ni, thi det var om Sommeren. Der vi nu kom ind, og jeg vilde gaa iseng til ham: borte var han. Gud veed da, hvad mit Hierte var. Vi ledte allevegne, og ingensteds vi kunde finde ham indtil længe derefter, da kom vi paa et lidet Kammer; der laa han og gav sig saare. Og holdt det saa paa samme Sted den ganske Nat med stor Jammer og Uro. Ligesaa anden Nat paa en liden Sal, saa tredie Nat i Stuen og fierde Nat i Sengekammeret.

Som vi der laa begge sammen i Sengen, kom der en forfærdelig Rotte springende op i Sengen og løb paa alle fire Sengestolper, og omsider hen under hans Hoved og løftede to Puder og Hoveddyner og en Sengedyne op, tog et Stykke bort af den underste Sengedyne, saa stort som et Spunds paa en Tønde, saa at Fieren fløi op i Sengen og omkring i Sengekammeret. Den Forfærdelse glemmer jeg aldrig. Da sagde den salig Mand: Far nu bort, du fordømte Aand, til den Sted, som du est kommen fra, til den evige Død, som dig og dine er beredt til evig Tid. Ære være Gud, som mig haver forløst! Der haver du alt det du haver vundet. — Saa blev han fri efter den Dag og ikke mere fristet.

Femte Kapitel.

Der vi nu havde ladet takke paa Prædikestolen og tænkte alting var godt, saa kommer den almægtige og gode Gud og tilsteder endnu mere Hiertesorrig. Vi havde en liden Dreng, som var paa niende Aar. Han blev saa underlig, at vi ikke kunde tænke, hvad ham skadte. Han sagde, det løb i hans Bug og stak ham. Vi tænkte at det havde været Skiæver. Hvorfor vi lod ham bade og brugte adskillig Raad dertil, men det blev jo længer jo værre. Saa sendte vi Bud efter Bartskiæreren, at han skulde forfare, hvad ham skadte. Han vidste ingen Raad, men eftersom her paa samme Tid var kommen til Byen en Doktorske, sagde han, vi skulde høre hendes Betænkning derom. Hende lod vi ogsaa hente; hun sagde, at han var besat med den onde Aand og vidste ingen Raad uden en hellig og alvorlig Bøn til Gud i Himmelen. Gud veed, hvad Sorrig vi da fik, at saadan en Giæst var kommen igien. Som jeg nu stod i Stuen og dette Barn laa i en Kurveseng, blev Sengen optagen halvanden Alen fra Jorden og begyndte at springe op og ned. Jeg løb til salig Hans og kaldte ham ind. Der vi kom ind, var han tagen af Sengen; han stod paa Hovedet og Benene i Veiret med udstrakte Arme, og var med stor Nød, at vi kunde faa ham ned i Sengen igien. Efter den Dag saae vi stor Ynk paa ham. Den onde Aand løb op og ned i ham som en Gris og reiste hans Bug op, at det var grueligt at see, skiød Tungen ud af hans Hals og trillede den tilsammen som et Klæde, og Blodet flød af Munden. Han smadskede i hans Bug som en Gris og knytted hans Lemmer saa hart tilsammen, at fire føre Karle vare ikke stærke nok til at skille dem fra hinanden. Han galede som en Hane, giøede som en Hund, førte ham op paa vore Bielker i Stuen, desligeste paa Vedhammeren i Gaarden. Og naar han havde ført ham derop, forlod han ham. Saa sad Barnet der og græd og kunde ingensteds komme. Han kastede ham og over Plankerne ind i Jakob Meiers Gaard. Han drog hans Øine ind i hans Hoved, desligeste ogsaa hans Kinder, og gjorde ham saa stiv som en Stok, saa at den det ikke vidste, skulde ikke andet sige, end at det var et Træ. Vi reiste ham op til Væggen. Der stod han uden al Bevægelse som et Træbillede. Hvo, som ellers ikke lettelligen kunde græde, den maatte jo da græde.

Engang var jeg gaaet i Aftensang. Den Tid jeg kom hiem igien, da var Stuen fuld af Folk. Og havde han da anfægtet min Moder, at det maatte sig Gud derover forbarme. Hendes Mund havde han vredet op til den ene Side, hendes Ben sprang op og ned, at ingen af største Magt kunde holde dem til Jorden. Der sad den arme Kvinde, græd og jamrede sig, klagede ynkeligen over mig og sagde, at jeg havde taget hendes Sko af hendes Fødder og ilde slaget hende. Det kunde intet hielpe, at jeg sagde nei, og hvad gode Ord jeg gav hende, da hialp det intet. Om Morgenen derefter lod jeg hente nogle Kvinder, som skulde tale med hende, men hun blev hart ved de samme Ord. Dog kom hun strax tilrette igien. Der han nu kom til Drengen igien og taledede af hans Mund, sagde han til salig Hans: Jeg gjorde din Kone en stor Harm dermed, at jeg skabte mig i hendes Lignelse og pinte hendes Moder, at hun ikke andet vidste, end det var hendes Datter. Hvorfor hun klagede hart over hende. Der vare og nogle, som troede det var Sanden, at hun slog sin Moder. Men havde jeg maattet for den store Mand, jeg skulde saa handlet med hende, at den ganske By skulde have grædt for hende. —

Om Aftenen, naar vi sang: Vor Gud han er saa fast en Borg, eller læste, vrinskede han som en Hest og gjorde den allerstørste Spot deraf, som han kunde; spyttede den salig Mand op i Øinene, at det flød ned i hans Skiæg og satte dragne Knive for mit Bryst. Naar jeg bad ham slaa til i Jesu Navn, saa faldt Kniven. Han sagde til salig Hans: Du maa ligesaa gjerne være tilfreds; for hast dig ikke, du faar mig ikke herud, førend de faa Skam, som mig haver her indført. Den store Mand vil det saa have. Endog jeg er en løgnagtig Aand, saa maa jeg alligevel undertiden sige Sanden; thi den store Mand tvinger mig dertil. Jeg var tilfreds at min Tid var kommen at rømme denne Bolig. Da sagde salig Hans: Naar kommer den Tid? Da svarede Satan af Barnets Mund: Det veed vel den store Mand og ikke jeg. Naar han siger: pak dig, saa maa jeg rømme.

[S. 34]

Sjette Kapitel.

Der den salige Mand havde nu udstaaet saadan stor Bedrøvelse og Fristelse baade paa sit eget Legemes saavelsom ganske Huses Vegne, saa kom den gode Gud og forløste ham fra al Jammer og Elendighed og kaldte ham fra denne onde Verden til sit evige Riges Herlighed og Glæde.

Men jeg med mine smaa Børn maatte blive her tilbage i den store Sorrig og havde inden mine lukte Døre den arge Fiende Dag og Nat. Den alvidende Gud, som ingen Ting er forborgen, allene veed den store Sorrig jeg maatte lide. Og var Under at høre paa de Ord, som Satan taledede af Barnets Mund.

Nogen Tid derefter, som min salig Mand var død, skulde jeg age hen til Haarløv og der kræve nogen Giæld ind hos Præsten sammesteds, Hr. Samuel. Og Erik Brygger i Vesterstræde kiørte selv for mig. Som vi nu kom en halv Mil fra Byen, blev jeg saa sælsom, som jeg sad i Vognen, at jeg havde ingen Ro. Hvorfor jeg maatte staa af og sætte mig ned paa Jorden. Der jeg nu havde siddet ved et halvt Kvarter, blev jeg tilpas igien og vilde stige i Vognen; men borte var Mand, Heste og alting. Jeg kunde see Fugle flyve, men Mand, Heste og Vogn kunde jeg ikke see. Som jeg nu længe havde gaaet omkring paa Marken og intet Menneske kunde komme tilords med, og det led hen over Middag, og jeg saa gik og vænede mig, for jeg vidste ingen Raad ei heller Vei at komme til, blev jeg henført til et Morads, som var fuldt af mange smaa Buske. Mig syntes, jeg vilde gaa paa dem og tog mit Forklæde fra mig og vilde have skaaret det isønder og bundet det tilsammen, at jeg kunde dermed opkilte mig. Og saa antvordede jeg mine Børn og mit ganske Hus den evige Gud ivold, thi jeg tænkte aldrig at see dem mere. Der jeg nu vilde skiære Forklædet isønder til et Kildebaand, syntes mig langt borte ligesom der havde været to Krager tilsammen, hvoraf jeg blev endda mere bedrøvet. Men det var mine Heste, som jeg omsider med Vognen blev var. I det samme hørte jeg, at Erik kaldte paa mig, og jeg kaldte igien paa ham, indtil vi kom tilsammen. Og vare vi begge saa bange, at vi neppe kunde tale. Han sagde, han havde spurgt om mig, men ingen kunde sige at have seet mig. Saa gik han til den Mose, jeg vilde gaaet over, og tog et langt Træ og vilde maale, hvor dybt det var. Men han kunde ikke naa Bunden. Jeg maa vel sige, at Christus Guds Søn var hos mig og hialp mig. Saa kom vi dog omsider vel hiem til Huset igien. Men førend vi kom hiem, havde den fule Aand af Barnets Mund sagt, hvor langt han havde fulgt os, og hvorledes han vilde have omkommet mig, havde han maattet for den store Mand; men dog glædede han sig derved, at han havde saa forfærdet os.

[S. 37]

Syvende Kapitel.

En liden Tid derefter skulde jeg drage til Kiøbenhavn, og forberørte Mand, Erik Brygger, kiørte for mig. Da havde den arrige Satan truet, at han skulde følge mig til Kroen. Som vi nu kom ud ved Ølsemagle ved Stranden, begyndte Hestene at fnyse, og Vognen løb trindt omkring som et Hiul, og Klæderne og hvad i Vognen var fløi af den. Jeg havde tre eller fire Par Høns, som jeg vilde forære bort. De bleve alle løse og sade paa Marken, dukkede og vare meget rædde. Som vi nu havde samlet Klæderne og Hønsene op igien og aget et Stenkast bort, blev Erik var, at han havde tabt sin Sæk, som var noget Havre udi. Der han løb tilbage at hente den igien, bar han saa tungt paa den, saa ham syntes, at han aldrig bar saa tung en Byrde. Jeg troer vist, sagde han, at Dievlen er i Sækken, thi han er saa tung, alligevel her ikke er uden en Skiæppe Havre udi.

Han bandt Sækken bag paa Vognen, men som vi havde lidet aget: borte var hans Sæk igien. Jeg bad ham, at han vilde lade Sækken fare, jeg vilde gjerne betale ham den. Erik svarede, han ikke vilde miste samme Sæk, thi han havde om Løverdagen tilforn givet fire og tyve Skilling for den. Saa tog han ham og bandt ham for i Vognen og satte sig selv derpaa. Men det hialp intet; thi den trimlede imellem hans Ben og faldt ud paa Jorden.

I det samme kom en Mand agende; ham bad jeg, han vilde kiøre for i Veien, jeg vilde betale ham derfor. Hvilket han ogsaa gjorde; men det kunde intet lide dermed. Hvorfor samme Mand drog sin Vei til Kiøbenhavn. Der han var borte, kom vi til en Bæk, hvor vi bleve siddende, og Vandet gik ind i Vognen; Hestene kunde ei heller nogensteds komme. Saa maatte han bære mig og min Datter først til Land og siden hvad som var paa Vognen og endda have Hielp at han kunde faa Hestene op og Vognen med. Det holdt os saa, at vi med stor Møisommelighed kom til Kroen. Siden kom vi ubehindret frem. Der vi agede fra Kiøge, var Klokkeren imellem fire og fem om Sommeren aarle om Morgenen; der vi kom til Kiøbenhavn, slog Klokkeren syv om Aftenen. Før jeg kom hiem, havde Satan talt af Barnets Mund og sagt, hvor langt han havde fulgt os og hvad Skielmeri han havde gjort.

Ottende Kapitel.

Saaledes holdt jeg Hus med den arrige Fiende to Aar efter min salig Mands Død med stor Hiertesorrig. Hvilket den gode Mand, Magister Niels Glostrup, min Sogneherre, gik til Hierte saavelsom alle andre mine gode Venner, og kom

Mag. Niels tidt og ofte og selv besøgte mit Hus og taleden den onde Fiende til; gjorde og Bøn af Prædikestolen for os.

Som han kom engang at besøge os, sagde Satan til ham: Maatte jeg for den store Mand, jeg skulde saa handle med dig, at du skulde faa Skam. Du beder saa inderlig til den store Mand for dette Barn og det ganske Hus og piner mig dermed. Idag sad jeg i Sømmen paa din Kiortel, men den Tid du bad for den lille Dreng, da faldt jeg ned og slog mig et Fandens Slag, saa jeg fik Skam. Mag. Niels svarede: Du haver Skam nok, du fordømte Aand. — Da svarede Satan: Det veed jeg vel selv. — Mag. Niels spurgte ham ad: Naar vil du fordømte Aand rømme denne Bolig, hvor du har stiaalet dig ind, og forlade dette fattige Barn, som du piner Nat og Dag? — Den onde Aand svarede af Barnets Mund: Vil Du have mig herud? — Dertil svarede Mag. Niels: Den allermægtigste Gud skal drive dig herud og hen til den Sted, som er dig bered i den evige Ild. — Satan svarede: Naar den store Mand siger: pak dig, saa maa jeg rømme. Saa taleden Mag. Niels Latin til ham. Satan svarede af Spot, at han ikke gad brudt sit Hoved dermed. [S. 41]

Men han sagde til ham: Maa jeg være din Giæst til Aften, da vil jeg komme til dig? Da sagde Mag. Niels: Gud skal bevare mig fra dig! Satan svarede: Jeg kan komme ind der, som et lidet Sandkorn ikke kan komme igiennem; gak hiem og giv den lille Dreng et Stykke af den Steg, som din Kone haver paa Ilden. Da svarede Mag. Niels: Gud forbande dig Satan, du løgnagtige Aand, til evig Tid. Hvad veed du af den Steg? Det er Sanden, sagde Satan, at jeg er en løgnagtig Aand, men det er vist, at du haver en Steg paa Ilden. Jeg var i Kiøbenhavn til dit Bryllup og vilde saa gjerne have gjort Perlament og sad i Døren, men jeg maatte ikke for den store Mand. Dog var det nær, at de havde kommet op at slaas om Dandsen. — Saadant og andet lod han høre.

Men den alsmægtigste Gud, som raader over alting havde dog forbudt ham at skade noget Ledemod paa dem, som han af Guds Tilladelse havde plaget og anfægtet. Og der den naadige Gud nu ikke længere vilde tilstede ham at bruge sin Ondskab imod os, saa maatte han endelig rømme, og det ganske Hus blev saa rent som det tilforn var. Hvorfor Guds hellige Navn være lovet, som ikke forlader sine Børn, som af Hiertet raaber til ham.

Dette haver jeg skrevet til en Ihukommelse om det min kiære og salige Husbonde Hans Bartskiær og jeg med vores smaa Børn og ganske Hus have af Dievelen og hans Lemmer udstaaet. Saa sandt som Gud skal hielpe mig og er en naadig Gud og jeg et syndigt Menneske, da er dette forskrevne Sanden. Hvilket ogsaa vitterlig er de hæderlige og vellærde Mænd Mag. Niels Glostrup, nu Bisp til Opslo, paa den Tid vor kiære Sognepræst; Hr. Bertel Hansen i Duebrødre; Hr. Peder Mand i Jersie; Hr. Jakob i Nordrup; Hr. Jesper i Roeskilde; Hr. Lauritz i Liemark og Hr. Niels i Vallensby; af hvilke nogle leve endnu, nogle ere hensovede. Hr. Peder Mand af stor Medynk tog Barnet til sig og havde det hos sig nogle Ugers Tid. Siden jeg blev Enke havde Mag. Niels Drengen hos sig paa et halvt Aars Tid. Og som han var bleven tilpas igjen, og de fik deres Løn, som saadant ondt havde kommet afsted og indført Satan i vort Hus, levede han indtil den store Pest kom, som var Aar 1620. Saa kom den gode Gud og kaldte ham fra denne onde Verden af al Jammer og Elendighed til sit evige Rige og himmelske herlige Glæde. Gud skee Lov og Tak fra nu og til evig Tid. Amen.

Hvo som staar, han bede Gud Dag og Nat at han ikke falder.

Man kan ikke sige, hvad et Menneske kan tilkomme førend man lægger det i Graven.

Hidindtil Kvindens egne Ord, saasom de i de troværdigste Exemplarer befandtes. I somme af de andre lægges en Drøm til, som ikke er meget at lide paa, ikke heller hører synderlig til Sagen. Hvilken vi dog ville her for deres Skyld fremføre, som kunde begjære den at vide, og hvis den ikke her fandtes, skulde klage, noget var af Historien borte. Og henføres samme Drøms Beretning til Enden af det tredje Kapitel og lyder saaledes:

Søndagen næst efter den Løverdags, som Drengen Jakob blev den onde Aand kvit, der Folkene kom af Høimesse, kaldte han mig — (forstaa: Kvinden i Huset,) — til sig, bad jeg vilde høre, hvilken Drøm han havde havt denne Nat. Han sagde: Mig tyktes, at en gammel Mand med en hvid Kiep i sin Haand kom og tog mig af min Seng og satte mig paa Marken. Saa tykte mig, at den gode Engel, som havde været hos mig i min Sygdom, kom og tog mig op og førte mig i Luften. Saa kom den onde Engel Satan, som og havde været hos mig i min Sygdom og tog mig fra den gode Engel og førte mig til en stor bred Port, som skulde være Helvedes Port. Der jeg kom derind, da tykte mig, at der var mange grumme og slemme Trolde derinde, og Belsebub sad paa et gloende Hynde, bunden i en Jernlænke og sad for sig selv allene. Og mig syntes, sagde han, at der var en lang Skive, derved sade mange slemme Trolde og havde mange store Bøger og Penne for sig og skrev. Og andre Trolde, som ikke skulde være saa meget agtede, de stode og tiente de andre og gjorde Regnskab for hvad de havde gjort her i Verden imod Menneskene, saasom om Mord, Manddrab og anden Ulykke. Saa førte han mig derfra igjen og udi et stort Hus. Derudi stod et langt Trug, deraf stod en gloende Lue. Derom stode mange Mennesker, som vare kosteligt klædte. Saa sandt som Gud skal hielpe mig, sagde han, jeg kiendte de Mennesker deriblandt, som jeg har kiendt her i Verden for nogle Aar siden. Og idet de stode saa udstafferede, da kom disse Trolde med gloende Brande og sloge paa disse Mennesker og kastede dem ned i den gloende Lue, at de skrege meget ynkeligen. Saa førte han mig derfra og i et stort Hus. Der stode Snedkere og gjorde Stole. Jeg kiendte de Mennesker, hvis Stole Satan viste mig, at de vare nær færdige. Saa førte han mig derfra til et andet Hus, som var meget Sølv og Guld udi. Og sagde til mig: Alt dette vil jeg give dig, om du vil være hos mig. Da tykte mig, at jeg svarede nei. Saa førte han mig ud af den brede Port igjen, og saa kom den gode Engel og tog mig fra den onde og førte mig udi Luften som tilforn og satte mig paa den grønne Sted. Saa kom den gamle Mand med sin hvide Kiep og førte mig i min Seng igjen. —

Saa vidt Drømmen, hvilken enhver for sit Værd kan skattere. Men at Kvinden den skulde have skrevet, er hel uvist. Thi baade er der mange troværdige Exemplarer, i hvilke den ikke findes, saa er der og udi et af dem disse efterskrevne Ord i fortalevis antegnede: Der ere nogle, som have denne Historie skreven og noget mere indført, end som den Dannekvinde selv har optegnet. Men denne nærværende er en rigtig Kopi af det hun selv med sin egen Haand har skreven. — Hvoraf er let at slutte at saadant ikke af Kvinden selv er gjort, men snarere af andre, der have ladet dem forlyste at lægge noget dertil. Og dette maa saa være om Kvindens egen Beretning.

Følger:
Videre Forklaring om samme Sag,
til mere Forsikkring derom.

Hidindtil om Kvindens egne Ord, hvilke i Førsten ene var agtet til Trykken at befordres. Men siden er videre Forklaring derom bekommen, endel af Kiøge Tingbøger, som de fornemme Mænd Mag. Ole Løxdorff, fordom Sognepræst der i Byen, og Rasmus Christensøn Skiøler, Borgemester samme Sted, have meddelt at læse og dem derfor bør at takkes; — endel af gamle troværdige Folk der i Byen, som derom vidste at sige. Hvoraf den gode Læser til Underretning skal meddeles hvad forekommer.

Og synes det altsammen bedst at kunne afdeles i **Personen, Stedet, Tiden, Begyndelsen, Fremgangen** og **Enden**.

Belangende **Personen**, denne Handel fornemmeligen angaar, da er Mandens Navn Hans Bartskiær. Hans Næring var Kiøbmandskab, for hvis Skyld han og udi Kiøge Tingbøger kaldes gemenligen Hans Kræmmer. Hans Kvinde og Ægtehustru, som hed Anna, og den forrige Beretning skreven haver, døde han fra to Aar før dette Hus-Kors fik Ende, efter at han ved Rettergang tvende Troldkvinde, som hans Hus havde fortryllet, havde ladet dømme og henrette med Baal og Brand, som de havde forskyldt. Af hans Børn, som Aar 1674, da denne Bog blev først trykt, var endda i Live og boede i Kiøge: Lisbet Hans Bukkes, en Enkevinde paa halvfiersindstve Aar, som hun selv sagde for mig, der dette beretter, og sig at være født Aar 1603, havde i forrige Tider været Borgemester-Kvinde der i Byen; men var saa kommen tilagters, at hun levede næsten af Folks Almisse. Hendes Moder, som hun berettede, havde Hans Bartskiær i sytten Aar. Sad saa Enke i fire Aar. Havde siden Kort Richter i nitten Aar. — **Steden** anlangende, da har dette svare Hus-Kors været i den Hiørnegaard paa Torvet, hvor Nørregade begynder, i hvilken Aar 1674 boede den gode Mand Jakob Pomeyer, Raadmand der i Byen, som havde i forrige Tider tient Kort Richter og vidste meget af denne Handel at sige, hvis Velvillie til at meddele, hvad ham bevidst var, jeg for mange Stykker i denne Beretning har at takke.

Tiden, paa hvilken det er begyndt, er omtrent Aar 1608 og 1609; thi Aar 1612, da det allerede nogle Aar havde været, lod Hans Bartskiær søge disse Troldfolk med Lov og Ret, saa de to fornemste af dem samme Aar bleve brændte. Men han levede ikke længe derefter, og synes han at være død enten i Enden paa samme Aar eller i Begyndelsen paa det efterfølgende. Hvorfor han og i Tingbogen Aar 1613 d. 5. Juli nævnes salig Hans Kræmmer, saasom han da var død. Men Hus-Korset varede to Aar efter hans Død, som i Kvindens Beretning staar i Begyndelsen paa det ottende Kapitel. Og skal derfor uden Tvivl være endt ved Aar 1615. Vor vidtberømte Dr. Th. Bartholinus, i hans Skrift *de morbis biblicis*, melder om noget saadant ved hans Barndomstid i Kiøge passeret, og at en af Satan paa en underlig Maade er bleven fristet, saa at han endogsaa undertiden førte ham om i Luften. Og ingen af Præsterne turde besøge ham, uden han havde levet et ustraffeligt Levnet. Thi den besatte bebreidede dem, hvad de lønligen havde beganget. Saa vidt den gode Mands Ord, hvilke han for mig selv saaledes har forklaret, at han har hørt saadant i hans Barndom for vist at fortælle. Skal derfor ikke feile meget, at de, det har berettet, jo har havt Henseende til noget i denne Historie.

Begyndelsen til al den hele Handel er denne, at en Troldkvinde ved Navn Johanne Thomesis fattede en svar Vrede og Had til Hans Bartskiær. Hvortil fortælles disse Aarsager, nemlig at bemeldte Johanne Thomesis, som pleiede i Førsten at have god Kundskab med Hans Kræmmer og ofte kiøbslaa med ham, blev af en anden Troldkvinde ved Navn Kirsten Snedkers udlagt for at have Gemenskab med saadanne Folk, og der det kom i Rygte, vilde han som en Mand, der haver Afsky til saadant Pak, ikke mere kiendes ved hende, og om han nogen Tid mødte hende paa Gaden, gik han hende forbi, som han ikke vidste, hvem hun var. Hvorover hun skal være bleven meget forbitret paa ham, fornemmeligen for der ogsaa ved samme Tid en Gaard blev tilkiøbs, som bemeldte Johanne hel gjerne vilde have, men Hans Kræmmer fik før ja paa den og kiøbte den bort for hende. For saadanne og andre Aarsagers Skyld fatter hun, som sagt er, saadan Had til ham og derfor med andre Troldfolk, som hun dertil brugte, lagde sig efter at fortrylle ham og hans Hus. Og har saa opmanet Dievlen til at føre den ind i hans Gaard. Hvilket efter deres egen Bekiendelse til Ting skal være skeet to Gange: den ene Gang i Johanne Thomesis egen Gaard, hvorom i Tingbogen findes d. 14. Juni og 5. Juli 1613 antegnet, at en af dem ved Navn Annike Christoffers Datter har bekiendt og derpaa gaaet tildøde, at de havde været tilsammen i Johanne Thomesis Gaard og ved hendes Brønd opmanet Dievelen, saa den er opkommen i en brun, stakket-stiertet Rottes Lignelse. Den anden Gang uden for Byen ved en Bæk, som ligger strax udenfor Broporten paa den høire Haand, [naar] man kommer ud af Byen og kaldes Banghors-Bæk. Der har de slemme Mennesker ladet sig finde tilsammen at mane den onde Aand. Derom findes i Tingbogen antegnet den 11. September 1612, at en af dem ved Navn Kirsten Lauritzdatter, som havde tient Johanne Thomesis og blev samme Dag dømt fra sit Liv, bekiendte, hun havde hørt af samme Johanne Thomesis, at baade hun selv og en anden Troldkvinde ved Navn Mette Banghors, samt andre, som vare udlagte, vare med at opmane den onde af Bækken og førte ham i Hans Kræmmers Hus.

Videre berettes, at der de manede den onde, har han i Førsten stillet sig som han nødig vilde komme og abet dem med dette Giensvar, at han havde Horn paa Hovedet, men de ikke, derfor vilde han ikke komme; hvorpaa den slemme Mette Banghors har hentet en Gryde, sat den paa sit Hovede og sagt til den onde, han skulde herop, thi havde han to Horn, saa havde hun tre. Derpaa skal han være opkommen i en Rottes Lignelse og i saadant Gestalt paa en Søndag ad Aften i Hans Bartskiærs Hus indført.

Derpaa er det onde begyndt at tee sig i de fromme Folks Hus og faaet saa sin **Fremgang**, hvilket, hvor det er passeret, i det forrige Skrift med Kvindens egne Ord fortælles. Hvortil man kan lægge dette, som i Tingbogen findes antegnet d. 5. Oktober 1612, at fire Dannekvinder, hvis Navne der opregnes, have med Ed vundet, de havde været i Hans Kræmmers Hus d. 22. Sept. næst forleden og der seet, hvorledes Drengen, som sagdes at være besat, sprang af Sengen op paa Bordet og fra Bordet op under Bielkerne og hængte sig ved Benene som en Kat. Tilmed at den onde sagde af Barnets Mund: Han hed Pibere. Item Mette Gaardløs, og at hans Frue hed Mette Banghors, med mange flere og slemme Ord, som ikke er fornøden at omtale. Saavidt Tingbogen.

Anlangende **Enden** og **Udgangen**, da foruden det i Kvindens egen Relation fortælles, er dertil at henføre, hvorledes disse Umennesker, (at jeg saa skal tale) som det onde med Trolddom i Mandens Hus indført have, ere omsider en efter anden aabenbarede, fast tagne og med Lov og Ret til Baal og Brand forfulgte. Den første af dem skal være en Boel Peders i Eghøi, om hvilken der fandtes skreven i et Exemplar af Hus-Korset, at samme Boel Peders med sin Datter er bleven brændt og har udlagt det andet Selskab. Saa meldes og i Tingbogen d. 24. August 1612 at denne Boel Peders har været deri delagtig.

Den, dernæst blev fasttagen, var bemeldte Johanne Thomesis. Og er hun bleven røbet ikke alleneste af den Boel Peders, men endogsaa af en Taterkvinde. Hvorom der staar i Kiøge Tingbog skreven d. 22. Juni 1612, at for fire Aar tilforn er en Taterkvinde ved Traminde ved Lybek kommen til Hans Kræmmers Tiener Jakob, som fra Kiøge paa sin Husbondes Hans Kræmmers Ærinde did var forseilet. Denne Kvinde har sagt ham alt det ham i Hans Kræmmers Hus var vederfaren. Desligeste at Johanne Thomesis havde ført Dievelen ind i samme Hans Kræmmers Hus og gjort det, for han havde kjøbt Gaarden fra hendes Husbonde. — Saa vidt af Tingbogen.

Ellers berettes der, at saa ofte samme ugudelige Menneske gik Hans Kræmmers Vindue forbi, raabte den onde Aand af Drengens Mund, han havde besat: Der gaar min Frue, der gaar min Frue. Desligeste stod der i et Exemplar af Hus-Korset skreven, at Satan raabte af Barnets Mund i Hans Kræmmers Hus: Lader mig faa min Frue, Johanne Thomesis i Byesgaard, brændt. Over hvilket og andet deslige hun kom i stor Mistanke, fornemmeligen for hun og tilforn for Trolddom og Gemenskab med Troldfolk var berygtet.

Men eftersom hun var af Formue, turde ingen vel lægge hende det til, førend der blev forhvervet Kongebrev, hun skulde paa saadant Rygte gaa i Kiælderen.

Derpaa blev hun sat ungefær først i Mai 1612, og strax d. 8. Juni er der sexten Nævningsmænd tilnævnet, som skulde forfare i Sagen. Hvorom saaledes læses i Tingbogen paa samme Dag at være passeret: Matz Jensen, Borger her i Kiøge, paa Hans Kræmmers Vegne med Fuldmagt, som idag inden Tinge blev læst og paaskreven, opkrævede Nævningsmænd, som skulde granske, udlede og udi ret Sandhed forfare om Johanne Andersdatter her i Kiøge, boende i Byesgaard, kan findes udi Trolddoms Konst skyldig at være og med Trolddom haver medværet at opmane Dievelen og indført udi Hans Kræmmers Hus her i Kiøge, som legemlig kan have besat hans Dreng, den ene efter den anden, som hun er besigtet for, og offentlig for Dom og Retssag given, saa hun derfor bør at lide etc. Saa vidt af Tingbogen, hvori siden opregnes sexten Mænd ved Navn, som dertil paa samme Tid ere forordnede. Og staar videre: At de inden Tinge derom skal gjøre deres Afsigt til Laugetid efter Recessen, som de for Gud allermægtigste og Menneskene ville ansvare.

Siden fremføres Vidnesbyrd imod hende, hvilket skete d. 22. Juni og 6. Juli. Iblandt dem var dette, som Taterkvinden til Hans Kræmmers Tiener havde sagt til Traminde og tilforn er fremført. Derforuden at hun har lovet adskillige ondt, og de havde saa faaet. Saa ogsaa at hun i Byfogdens Hus har engang falden paa Knæ for Hans Kræmmer, som da var kommen derind, og bedt, han hende vilde benaade. Ydermere at en Aften har en Kvinde ved Navn Anna Simonsdatter staaet ved Fængselsdøren og hørt, at Johanne talte høit derinde, klagede sig og sagde: Du har forført mig fra mit Gods og Biergning og ført mig i dette skidne sorte Hul. Tvi vorde dig, jeg vil intet have med dig at gjøre; Mag. Laurs skal vel forsvare mig. Disse ere hendes Ord. Den Mag. Laurs, hun ommelder, skal være Præsten i Byen paa de Tider, efter hvilken kort derefter kom Mag. Niels Glostrup at være Præst der samme Sted. End er der vidnet hende paa, at hun kort før denne Tid har staaet i Døren til Kirsten Snedkers (som før disse Tider, der hun for Retten blev tiltalt, udlagde denne Johanne Thomesis), og der denne Kirsten beklagede sig for Johanne og sagde: Jeg er saa meget bange, at jeg veed ret aldrig, hvort jeg vil; jeg tænker, jeg vil rømme min Kaas, eller jeg bliver sat. Da sagde Johanne: Hvad i gjør, da rømmer ikke. Dersom i det gjør, da tager i Sagen med eder. Bliver i sat og bliver hart ved nei, da kan de ikke komme længer med eder.

Omsider har hun og selv bekiendt, at hun i al den Tid hun sad i Kiælderen intet aad. Derfor staar der, at d. 18. Juni har hun sagt for Retten, at siden hun i Kiælderen er kommen at sidde, da haver hun ikke ædt nogen Smule Brød eller nogen Mad, dog hende haver hver Dag været buden baade Mad og Øl i timelig Tid, og det som godt er. Desligeste staar der d. 7. Juli antegnet: Johanne Thomesis bekiender endnu som tilforn, at nu paa ottende Uge hun haver siddet i Fængsel, haver hun ikke ædt nogen Krumme Brød eller anden Mad i hendes Liv. Og som hun blev tilspurgt, om hun ikke desimidlertid har havt sit legemlige Behov, vilde hun slet intet svare dertil, enten ja eller nei. Tilmed at hendes Mand, Jens Nielsen, havde bekiendt, at: Ihvor længe hun sidder, da æder hun intet af Hans Kræmmers Mad, om hun end sad et halvt Aar. Men dersom jeg eller hendes Børn maatte give hende af vor egen Mad, da skulde hun vel æde strax.

Saa vidt af Tingbogen. Men at hun ganske intet vilde æde af den Mad, hende blev tilbaaren, skete, som Folk berette og Udgangen lærer, deraf, at Dievelen hende havde indbildt, Folk skulde deraf tænke, hun var uskyldig. Hvorfor hun og siges at have sagt, hendes Gud skulde vel opholde hende, alligevel hun intet aad, og derved vise, hun usandfærdig for saadan Gierning var beskyldt. Ikke desmindre, som godt Folk i Kiøge, der levede paa den Tid dette Skrift blev trykt af Førsten, vidste at sige, blev der imidlertid allevegne i Byen Stege og anden Mad borte. Og det saaledes, at ingen kunde vide, hvor de skulde være henkommen. Blandt andet er det synderligt som fortælles om en fornem Mand, hvis Navn vi ville forbigaa, der engang havde budet adskillige godt Folk til Gæst, hvilke han blandt andre Retter vilde foresætte en hel skøn Kalkunshane. Denne bliver, idet der rettes an i Kiøkkenet, mellem Folkenes Hænder borte, hvoraf bliver en stor Forundring, som omsider gik derud oppaa, at en af Pigerne fik Hug derfor. Imidlertid begynder den onde Fiende i Hans Kræmmers Hus udi den besatte Dreng overlydt at lee og sagde, han lo ad det Pigen fik Hug for den Steg, hans Frue i Kiælderen med sine Tænder slider. Dette kommer for Øvrigheden, som strax lader visitere og befinder saa at være, som den onde sagt havde. Saaledes kunde troværdige Folk derom berette. Skal udentvivl i Pennen have været forfattet i nogen af de skriftlige Vidnesbyrd om samme Sag, som d. 22. Juni vel meldes at være for Retten læst og paaskreven, men dog nu ingensteds fandtes. Og vare disse først nogle Præstemænds Vidnesbyrd, nemlig Herreds-Propstens, Mag. Clausen i Herfølge, Hr. Knud Koldings i Roeskild, Hr. Peders i Ringsted. Dernæst et Bevis, som en Soldat ved Navn Georgius Subbert, som laa udi Hans Kræmmers Hus, havde givet beskrevet. For det tredie Steen Hansens skriftlige Vidnesbyrd. Dernæst Falkvord Pundførs Vidnesbyrd. Og for det sidste Christen Povelsøns Vidnesbyrd.

Ellers blev og samme 22. Juni Landsdommers Dom og Vidnesbyrd mod samme udædiske Menneske paa Kiøge Ting fremført, læst og paaskreven. Men hvad der i den indeholdtes, staar der ikke. Dog at det ikke har været godt, deraf at slutte, at der hos læses, at hendes Mand Jens Nielsen da i fire Ting havde begiæret hans Hustrues Skudsmaal, og ingen har turdet understaa sig at give hende noget Skudsmaal imod Landsdommers Dom og Vidnesbyrd.

Den 20. Juli er antegnet, hendes Husbonde Jens Nielsen at være for otte Dage tilforn given kongelig Varsel at møde samme Dag til Tinge paa hans Hustrues Vegne at svare til det, de samme sexten Mænd vilde fremføre. Den 27. Juli staar der, at samme sexten Mænd ere af samme Jens Nielsen indstævnet for Landsdommeren, og at Stævningen til Tinge samme Dag er læst og paaskreven. Ikke desmindre have samme sexten Mænd den 3. August fuldkommet deres Tag og: Endrægtelige (saa lyder Ordene i Bogen) hver efter anden lagt Haand paa Bog og bedet dem saa sandt Gud hielpe og hans hellige Ord, som de udi denne Sag ikke rettere udi Sandhed kan forfare, end Johanne Thomesis jo har været Aarsag udi den onde Medfart, som er vederfaret Hans Kræmmers Dreng, som siges at være besat, og at de kunde ikke rettere sige, end hun jo skyldig er udi Trolddoms Gierninger og Konster.

Den 24. August bliver hun atter stillet for Retten, saasom den, der samme Dag skulde lide for sine Gierninger. Og

meldes, at hun da som tilforn har bekiendt det, som hun var beskyldt for, desligeste udlagt Voldborg Bødkers, Maren i Rinsbjerg, Mette Banghors og en Pige ved Navn Kirstine, som havde tient hende, og at de vare saa slemme i Trolddom og end værre, end hun var, og derpaa vilde hun gaa til sin Død.

Derforuden meldes, at de sexten Mænds Tag over hende samt Vidnesbyrdene ere til Landsting dømt for fulde, og at Landsdommers Dom derom er inden Tinge læst og paaskreven.

Ydermere at bemeldte Matz Jensen paa Hans Kræmmers Vegne samme Dag til Tinge har været begiærende Dom og Ret over hende, og at hun derfor er dømt fra hendes Liv og for hendes onde Gierninger at straffes paa Baal og Brand efter Loven.

Samme Dag giver og Matz Jensen paa Hans Kræmmers Vegne Mette Banghors fuldkommelig Sag, og: At hun (saa lyder Bogens Ord) med Boel Peders i Eghøi, fornævnte Johanne Thomesis og flere have været med at opmane Dievelen og ført det onde i Hans Kræmmers Hus og i saa Maade Aarsag i den Medfart, hans Dreng, som siges er besat, er med beladen, eftersom de nu tvende derpaa ere gaaede tildøde; og var han begiærende en nøjagtig Borgen for hende etc.

Den 11. September meldes Johanne Thomesis at være henrettet. Desligeste staar der, at den Kirsten (eller Kirsten Larsdatter), som hende tient havde og var udlagt af hende, er samme Dag stillet for Retten at dømmes og lide for sine Gierninger, som hun havde tilforn bekiendt og da ogsaa for Retten kiendte, nemlig at hun havde gjort den uheldige Gierning med Fonten i Kiøge Kirke at besmitte, og at en Troldkvinde ved Navn Skiel-Annike flyede hende en Skammel, som hun tog i en af Stolene; den stod hun op paa, mens hun det gjorde. — Dommen faar hun, at miste sit Liv og at straffes paa Baal og Brand.

Og dermed begynder Vidnesbyrd at fremføres mod Mette Banghors. Iblandt hvilke ere disse, at bemeldte Kirsten for Retten samme Dag bekiendte, hun havde hørt af Johanne Thomesis, at baade Mette Banghors og de andre, hun havde udlagt, var med at opmane den onde og at indføre ham i Hans Kræmmers Hus.

Den 21. Septbr. vidnes hende paa, at der hun af Kathrine Markusdatter blev tilspurgt, om hun havde hørt noget om Johanne Thomesis Handel og om hun havde skikket den onde ind til Hans Kræmmers, undskyldte hun hende og sagde, Johanne deri var uskyldig. Ikke desmindre, der Kathrine spurgte, hvem det da havde gjort, svarede hun og sagde, somme vare levende og somme vare døde. Til hvilket Vidne Mette, som da stod for Retten, sagde nei, og at hun ikke saa har sagt. Dog benægtede hun ikke, at Johanne var ligesaa uskyldig som hun er i denne Sag.

Den 5. Oktober fremførtes det foromtalt Vidne af fire Dannekvinder, som saae, at den besatte Dreng sprang op af Bordet og hængte sig under Bielken ved Benene som en Kat og hørte den onde sagde af ham, hans Frue hedder Mette paa Banghors.

Den 26. Oktober meldes, hun paa Raadhuset har udi Borgemester og Raads Nærværelse adskilligt bekiendt efter en skriftlig Fortegnelse, som derom blev oplæst. Desligeste at hun samme 26. Oktober denne Bekiendelse var gestændig og sagde, hun af ganske Hierte fortryder, hun havde givet sig Fanden ivold.

Samme Dag efter Matz Jensens Begiæring paa Hans Kræmmers Vegne forordnes sexten Nævningsmænd, som skulde granske, udlede og udi ret Sandhed forfare, om hun er skyldig i det samme, Matz Jensen har givet hende Sag for. Samme sexten Mænd opregnes derefter ved Navn.

Den 9. November bekiender hun for Retten, at: Voldborg Bødkers var med at indføre (saa lyde Ordene) det Dievelskab og onde Medfart, som den lille Dreng til Hans Kræmmers er beladt med, og at være ligesaa god som hun er. ~~Is Dølg~~ at samme Voldborg ikke var med at opmane den onde, men at hun var med at bære den onde ind i Hans Kræmmers Hus, og hendes Apostel hedder Smukker, og at Mette, Johanne Thomesis og Voldborg Bødkers, de vare samtlige om at bære den onde ind i Hans Kræmmers Hus.

Den 30. Novbr. fuldkomme de sexten Mænd over Mette Banghors deres Tag. Hvorom staar antegnet, at de samme Dag lagde Haand paa Bog og endregteligen svore Eed og Jevneed og afsagde, at fornævnte Mette Banghors er skyldig i den onde Medfart og Hus-Kors, som Hans Kræmmers Dreng er med beladt, og at være skyldig udi Trolddomskonst, saa hun derfor bør at lide.

Den 7. Decbr. meldes der, at samme Tag er af Landsdommeren kiendt ved Magt, og at hun derfor samme 7. Decbr. er sagt fra hendes Liv, at straffes med Baal og Brand. Dermed lod Hans Kræmmer Sagen fare. Derfor staar der antegnet Mandagen den 13. Decbr., at efterat Mette Banghors var af sexten Mænd kiendt skyldig i det hun blev beskyldt for, har Matz Jensen paa Hans Kræmmers Vegne sagt sig fra Sagen og intet mere at ville have dermed at bestille.

De andre Dievels Lemmer søgte af Øvrigheden i Byen og andre, dem mistænkt havde. Og begyndtes saa Proces mod Voldborg Bødkers og Annike Christoffersdatter. Og toges Aar 1613 den 22. Februar Nævningsmænd over Annike og den 22. Marts over Voldborg. Samme 22. Marts, saavel som den 29. dito og den 10. Mai fremføres og Vidnesbyrd mod denne Voldborg, iblandt hvilke ere disse de mærkeligste:

Hans Pottemager vidnede at Voldborg var engang kommen ind til hans og der faldt tre Gange i Knæ for hans Hustru og vilde have Barnet at lege med; men der hun ikke fik det, begiærte hun at besee nogle Potter og fik dem ikke heller at see; gik saa vred paa Døren. Og derefter er strax en ganske Ovn fuld af Arbeide sønderslaget og fordærvet, alligevel ingen Mennesker rørte derved. Saa og er hans Hustru bleven langsommelig Tid syg. For hvilken Skade og Sygdom han gav hende fuldkommelig Sag.

Peder Lademager og andre adskillige vidnede om en Guldsmedsvend, som havde ligget en Nat til Voldborgs, at han har beklaget, samme Nat var ham en ond Nat, og at Voldborg og hendes Pige have ført ham over Trætoppe ind paa Gammel-Kiøge Kirkegaard og der gravet en Tørv, som de vilde have ham derned. Og at han i nogles Paahør har sagt til Voldborg: Gud forlade eder for Nat, i have gjort mig fattige Karl. I have gjort mig en ond Nat; i og eders Pige ere lige gode. I burde at være brændt paa en Ild for ti Aar siden. — Desligeste at han samme Nat barbenet og i Skiorten med et draget Værge i Haanden er kommen ud af Voldborgs Gaard og til hendes Nabo Peder Lademager og bedet for Guds Skyld, at de vilde lade ham ind; ellers, sagde han, tage de Livet af mig.

Rasmus Rafn og Lars Bødker med oprakte Fingre vandt efter Loven, at de i Peder Karmagers Hus har seet, at som de bedst talede tilsammen, kom Peder Karmager at sidde i et Kar som var ved fiorten Tønder Vand udi, og ingen saae eller vidste, hvor han kom derudi. Og havde de ikke strax faaet fat paa ham og taget ham op af Karret, da havde han deri druknet. Videre at Bartskiæren M. Hans og hans Søn Casper vandt, at der de efter Begiæring kom at forbinde samme Karmagers Kvinde, viste hun noget levende i sit Laar, som løb op og ned som en spæd Gris. Og der M. Hans vilde skiære et Hul derpaa og mente det skulde være af Sygdom, gav det sig strax op i Hovedet, saa Hovedet slog op og ned, at nogle Kvinder det maatte holde.

Desligeste at der han atter kom derhen, har hun spyttet ad ham og med en sælsom Skik revet Plasteret af og vilde ingen Salve lide.

Saa vandt og Thomas Biørnsøn og Matz Jensen med oprakte Fingre, at de have engang været i Peder Karmagers Hus og samme Tid seet og hørt mange underlige Ord af hans Kvindes Mund, saavel som og underlige Fagter, saasom hun

var besat. Og der den onde blev tilspurgt, hvad han var for en, svarede af Kvindens Mund: Jeg er Lucifer. Min Frue Voldborg Bødkers kom mig ind i dette Menneske at jeg skal pine hende; at samme Voldborg var hans med Krop og Siæl til evig Tid. — Det samme meldes og flere at have vidnet. Iblandt andre Gregers Guldsmed, som og lagde dette dertil, at den onde sagde, Voldborg havde besvoret sig med ham, for hun kunde faa Sølv og Penninge nok.

Den 29. Marts stilles Annike Christoffersdatter for Retten og selv bekiendte, som hun havde gjort mange Gange tilforn, at hun var skyldig i det, hun blev anklaget for. Udlægger og samme Voldborg saavel som Else Holtugs, Birthe Rokkemagers, Karen Eriks og Kirsten Væverkvinde. Siger og at Kirsten Væverkvinde i Fængslet har været begiærende, hun vilde aarsage hende. Samme Kirsten, som stod der til Vedermæle, brød omsider ud og begiærede den hellige Kirkes Forbøn for sig, at hun kunde komme til en sand Bekiendelse og Poenitentze. [S. 68]

Men Annike faar samme Dag af sexten Mænd dette Tag, at hun var skyldig i Trolddomskonst og haver medværet at opmane Dievelskab, som udi Hans Kræmmers Hus er indført, saa hun bør derfor at lide.

Den 14. Juni stilles hun atter for Retten, og meldes de sexten Mænds Tag over hende den 2. Juni næst forleden til Landsting at være dømt ved Magt efter Landsdommersdom, som blev læst og paaskreven. Annike bliver og i sin forrige Bekiendelse bestandig, og foruden de andre, hun havde udlagt, udlægger og Maren Bysvends og siger, at Karen Eriks har begiæret af hende i Fængslet, hun vilde undskylde og aarsage hende.

Blev saa dømt fra hendes Liv, paa Baal og Brand, til Høi og hedensk Jord.

Voldborg Bødkers meldes den 10. Mai, den 7. og 14. Juni at være rømt.

Ikke des mindre bliver den 7. Juni over hende af sexten Mænd afsagt, at hun i Trolddoms Konst og Gierninger skyldig er og derfor bør at lide.

Den 14. Juni røber omsider Karen Eriks sig selv for Retten og bad Byfogden for Guds Skyld, hende maatte benaades hendes Liv; hun vilde gjerne forsværge Landet.

Den 5. Juli siges Annike at være henrettet; antegnes og Vidnesbyrd imod Maren Ringsbiery, der og skal være udlagt. Iblandt andet bevises, hun har ladet sig bruge til at vise igien og med adskillige Personer brugt allehaande Kogleri og Signeri, som her ikke gjøres Behov at opregne, saa og spaaet om dem, og at hun har sagt om ens Sygdom, som hun blev tilspurgt om, at han var ikke forgiort af onde Folk, og at han staar aldrig op af den Syge og dør lidt efter Paaske, som og skeete.

Samme Dag beskikkes sexten Mænd over Karen Eriks, hvilke den 30. August dømte hende at være skyldig i Trolddoms Konst og Gierninger, og at hun derfor bør at lide.

Den 13. Marts begyndes Proces mod Anne Olufs for Trolddom og fremføres Vidnesbyrd iblandt andet, at Kirsten Pedersdatter beklagede, der hun havde faaet engang at drikke af Anne Olufs Øl, fik hun ondt, saa det begyndte at løbe i hendes venstre Læg og saa langs opad og stædtes i hendes venstre Skulder, som det havde været en Mus, hvilket hende holdt ved fiorten Dages Tid og skyldte hun Anne Olufs derfor.

Anne Niels Ibsens vidnede, at efterat Anne Olufs havde engang lovet hende ondt, blev hun angreben med en underlig og heftig Sygdom og krøb det omkring i Livet paa hende, og rev og sled, saa hun ingen Ro havde, og var det ligesom det havde været en levende Snog og somme Tid som en Mus baade omkring Navlen, Skuldrene og Nakken.

Den 26. Juni meldes Anne Olufs at være henrettet. Samme Dag er og sexten Mænd forordnede at kiende: Om Else Holtugs (saa lyde Bogens Ord) kan befindes at være skyldig udi det Dievelskab, som var hængt paa Lars Krogs Tag, som kunde give eller være Aarsag udi Lars Krogs Ulykke og i hans Tieners Jørgens langvarige Sygdom.

Derforuden andre sexten Mænd over Birgitte Rokkemagers, om hun kan findes med Trolddom at have forgiort hendes forrige Husbonde, og udi hvis mere hun paa adskillige Tider er beskyldt og udlagt for.

Den 17. og 24. Juli føres Vidnesbyrd mod Else Holtugs og Birgitte Rokkemagers. Iblandt andet en skriftlig Fortegnelse paa Maren Murmesters Bekiendelse, som hun var gaaet tildøde paa. Men hvad der stod i den meldes ikke. Derforuden at Ellen Hendrik Snedkers vandt og høitideligen beklagede baade for Gud i Himlen og for Verden, at hendes Mand engang var kommen i Skienderi med Birgitte Rokkemagers, og at hun truede ham og derefter manede den onde ind i deres Hus, saa at de slet ingen Ro kunde have derinde Nat eller Dag, og de nødtes til at sælge Boligen derfor, og at hendes Mand siden blev syg og gruelig pintes og brændte saa saare som af gloende Ild og pintes saa i otte Aar til han døde, og i sit yderste gav Birgitte Skyld derfor.

Didrik Snedker vandt desligeste saadant om Hendrik Snedker, og at han havde saadan Hede og saadan Brynde indvortes, at naar man lagde koldt Smør paa hans Bryst, da stod det og sydede, som det kunde staaet paa en Ild.

Peder Pedersen vidnede, at Birgitte Rokkemagers havde paa en Søndag hentet Øl for en Skilling hos ham, og om Mandag Morgen derefter kom han gaaende ud i sit Bryggers, og ret som han lod Døren op, kom der en Ting løbende fra Urtekarret og imod ham, ligesom en Hare, og havde to Øine som en gloende Glød, og siden den Dag kunde han aldrig faa en god Brygning Øl, og derfor skyldte han Birgitte fuldt og fast.

Den 21. August bleve de begge kiendt skyldige i Trolddom.

Den 18. Septbr. faar Birgitte Rokkemagers sin Dom til Baal og Brand, til Høi og hedensk Jord.

Den 19. Oktober opkræves sexten Mænd over Mette Navnes, som af Birgitte Rokkemagers var udlagt. [S. 72]

Den 6. November føres Vidne imod hende. Saa siger hun selv, at hun kunde døve Ildebrand ved to eller tre Ord, og det kunde hun gjøre, sagde hun, for hun var et Søndagsbarn og sagde, det var ikke Trolddom.

Den 20. November dømmes saaledes af sexten Mænd, at efterdi hun af adskillige Troldkvinder er udlagt at være medvidende udi Trolddomskonster, og haver forgiort hendes egen Mand, hvorpaa nogle af dem ere gaaede tildøde, saa har hun og i mange Aar havt et ondt Rygte for Trolddom, og intet godt Skudsmaal hende af nogen bliver meddelt, er ogsaa bevist, hun haver lovet ondt og Ulykke, og de, hun har lovet det, har saa faaet, da kunde de ikke skiære eller purgere hende for Trolddoms Sag; men hun udi samme onde Dievels Konst og Trolddom skyldig er, saa hun derfor bør at lide.

Saa vidt om denne forskrækkelige og grusomme Dievelens Vold og Tyranni og det øvrige af Historien; thi videre Kundskab om noget, der værd er at fortælle, var ikke at bekomme. Og dette er saa Enden og Udgangen paa denne Handel.

Gud os naadelig fra alt ondt bevare!

Fodnoter

Af [5]te December 1484.

Fo[2]No. 176. Kiøge Huss Kaarses Beskrivelse. — Det ender saaledes: Denne Copie har ieg Mathias Jockumsen udskrevedt efter et andet, som er vist og Sandferdigt nok at saaledes passerit er. Kiøge d. 6 Apr. Ao. 1663.

Nav[3]et paa en Borger i Byen.

En[4]ørnesygdøm.

Afskriverens rettelsler

- [s. 5](#): i syv samfulde[samfælde] Aar og ikke derfor muligt var,
[s. 10](#): Gud[Gnd] veed da, hvad Sorrhig vi fik, at vi saae
[s. 33](#): er[r] saa fast en Borg, eller læste, vrinskede han
[s. 42](#): lovet, som ikke forlader sine Børn, som af Hiertet[Hjertet]
[s. 55](#): at være og med Trolddom[Troldom] haver medværet at opmane
[s. 56](#): ondt[ont], og de havde saa faaet. Saa ogsaa at hun

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ET FORFÆRDELIGT HUS-KORS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this

agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.